

ПРЕДСТАВЕ О ОБРАЗОВНИМ ПРОМЕНАМА У СРБИЈИ: РЕФЛЕКСИЈЕ О ПРОШЛОСТИ, ВИЗИЈЕ БУДУЋНОСТИ

Миља Вујачић и сар. (2011): Представе о образовним променама у Србији: рефлексije о прошлости, визије будућности. Београд: Институт за педагошка истраживања, 24 цм, стр.178.

Монографија *Представе о образовним променама у Србији: рефлексije о прошлости, визије будућности** настала је као резултат једногодишњег рада на истоименом пројекту који су чланови истраживачког тима Института за педагошка истраживања реализовали у оквиру Регионалног програма подршке истраживању у области друштвених истраживања на Западном Балкану (RRPP), који води Универзитет у Фрибургу, а финансира Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC).

Монографија се састоји од три тематске целине: *Пројекат и методологија сценарија* (Пројекат „Представе о образовним променама у Србији: рефлексije о прошлости, визије будућности“ и Квалитативна методологија сценарија: покретање стратешких дијалога о образовању), *Рефлексije о прошлости* (Образовне промене у Србији (2000-2010) и Представе о образовним променама у прошлости: десет година нашег живота) и *Визије будућности и тестирање сценарија* (Школа по мери детета, Школа која негује изузетност, Наставник као угледни професионалац и Одговорно вођење промена). Закључна разматрања садрже детаљан осврт на главне резултате пројекта и препоруке за ефикасније вођење образовних промена у будућности.

У оквиру прве тематске целине аутори описују шири контекст пројекта и методолошке изборе који су их „водили“ у току реализације пројекта. Циљ истраживачког пројекта „Представе о образовним променама у Србији: рефлексije о прошлости, визије будућности“ усмерен

---

* Пројекат су осмислили и реализовали сарадници Института за педагошка истраживања: Миља Вујачић, Јелена Павловић, Дејан Станковић, Владимир Џиновић, Ивана Ђерић, Рајка Ђевић, Соња Анђелковић и Милица Марушић.

је на критичко разумевање процеса образовне реформе у Србији из перспективе кључних актера: ученика, родитеља, наставника, директора, креатора политика и образовних експерата. Конкретније, три суштинска питања од којих аутори полазе у пројекту су: (а) како кључни актери перципирају прошле и будуће образовне промене; (б) који су могући сценарији будућности образовних промена у Србији; (в) како кључни актери перципирају сценарије будућности образовања. У истраживању је коришћена квалитативна методологија сценарија ради продубљенијег разумевања рефлексije и визије кључних актера о образовним променама у Србији. С обзиром на то да методологија сценарија до сада није коришћена у нашој земљи, може се рећи да овај пројекат представља значајну методолошку иновацију. Поред тога, овај истраживачки пројекат омогућава стицање увида у субјективне реалности и перспективе кључних актера о *процесу* образовних промена, који се могу користити за обезбеђивање већег степена партиципативности и укупне ефективности будућних образовних промена.

Друга тематска целина посвећена је разматрању кључних реформских иницијатива које су у нашој земљи покренуте у периоду од 2000. до 2010. године и то претежно путем анализе званичних документа и извештаја, с једне стране, али и приказа добијених резултата истраживања о рефлексijaма кључних актера о образовним променама у наведеном периоду, с друге стране. Промене у систему образовања, у овом периоду, детаљно су разматране у оквиру следећих области: структура основног образовања; инфраструктура школског система; управљање; финансирање; програм, настава и уџбеници; наставници; вредновање; праведност и квалитет резултата. Аутори закључују да је период од 2000. до 2010. године изразито турбулентан, како у погледу промена образовних политика, тако и у погледу промена образовних пракси. У суштини, целокупан процес промена у овом периоду подложен је веома снажној критици, пре свега у погледу промовисања праваца промена око којих није постојао шири друштвени консензус, као и у погледу велике неуспешности у имплементирању планираних промена. Поглед на реформске иницијативе из угла кључних актера у том процесу показује да су крајњи ефекти промена, у целини, незадовољавајући. Висока очекивања актера индукована на почетку реформских иницијатива распршила су се током протеклих десет година и претворила у доживљај засићености и умора од промена. Аутори указују да ови налази нису у потпуности изненађујући уколико се упореде са подацима о исходима образовних реформи у другим земљама. Исход процеса образовних промена у великој мери зависи од пажљивог, осмишљеног и добро ко-

ординираног вођења промена „одозго“, од стране Министарства, и „одоздо“, од запослених у школи и од локалне администрације.

Коначно, поглавља која следе, у оквиру треће целине, представљају резултате тестирања четири сценарија развоја образовања у будућности: *Школа по мери детета*, *Школа која негује изузетност*, *Наставник као угледни професионалац* и *Одговорно вођење промена*. Сценарији су настали на основу резултата из прве фазе истраживања, података о контекстуалним факторима који се односе на образовни систем у Србији, као и на основу постојећих трендова и праваца развоја образовних система који су део педагошке теорије и истраживања у овој области. Анализом података добијених на основу евалуације сценарија од стране учесника истраживања обухваћено је разматрање допадљивости и изводљивости сценарија, претпоставки за њихово остваривање, као и потенцијалних ефеката и импликација сценарија. Главни налаз тестирања сценарија указује да се ниједан од четири сценарија не издваја као пожељнији од других. Сва четири сценарија су оцењена као допадљива и пожељна. Оцене изводљивости свих сценарија ниже су од оцена њихове допадљивости. Сви сценарији су, у мањој или већој мери, опажени као утопијски у контексту нашег образовног система и као превише напредни и захтевни у погледу промена ставова и очекивања кључних актера образовања. Надаље, аутори указују да међу кључним актерима образовних промена постоји консензус да промене у правцу веће отворености, сарадње и усвајања демократских вредности представљају главни услов за остваривање ове четири приче о будућности образовања. Поред тога, финансијски аспект се опажа као предуслов за увођење било које промене: унапређивање статуса наставничке професије, осавремењивање школске опреме у складу са потребама ученика, обезбеђивање квалитетнијег образовања и организоване вођење промена. Најзад, део учесника у истраживању посматра сценарије као делове једног мозаика, који покривају различите аспекте развоја образовног система. Другим речима, усмереност на ученика, оријентисаност на квалитет, унапређивање положаја наставничке професије и унапређивање вођења образовних промена нису перципирани као узајамно искључиви правци развоја образовног система, већ као скуп корака који би водили ка пожељној слици образовања у Србији. Значај овог истраживања састоји се у томе што понуђена четири сценарија развоја образовног система представљају кључне елементе *једног пожељног правца развоја*, које су аутори овим истраживањем тестирали и потврдили. Стога, истраживање пружа значајне препоруке о томе како и у ком правцу би требало водити промене у

будућности. Иако се подаци произашли из овог истраживања односе на Србију, може се претпоставити да ће бити релеванти и за државе у региону, с обзиром на сличности образовних система.

Монографија *Представе о образовним променама у Србији: рефлексije о прошлости, визије будућности* представља својеврсни водич кроз прошлост, садашњост и будућност образовних промена у Србији на нашим просторима. Аутори монографије покушали су да критички сагледају образовне промене у прошлости, како би боље разумели будућност образовања у нашој земљи. Једногодишње истраживање аутора монографије произвело је мноштво занимљивих и важних података који могу послужити као основа за креирање будуће стратегије развоја образовања.

Никоleta Гутвајн